

S A I N T - J E A N - D E - L A - C A S T E L L E S. Joannis Bapt.

Gratia Dei, Castella, Sti. Joannis de Castella¹²⁸⁾ — Abadie dou Saint Joan, Sent Johan de Lacastele, -Le Castere; Gracedieu.

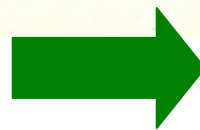
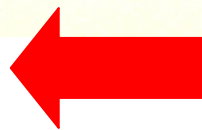
Com. Duhort, versus aquilonem, non longe a fluvio Adour, Dép. des Landes. Dioc. Aire, nunc Dax. — Gallia. (Nomen modernum: Château de St. Jean.)

Abbatia conspicua, ditissima omnium in hac circaria. Fundatio peracta fuerat pro monachis O. S. B. ante annum 1073 (saec. VI: dubium), sed in loco quodam vicino. Secundum traditionem Ordinis, Petrus vicecomes de Bigorre, cofundator Casaedei, circa annum 1140 monasterium collapsum denuo fundavit in loco hodierno in valle, quod dotavit¹²⁹⁾. Anno 1143 recensetur inter bona fundatitia Casaedei, ergo fundatio videtur nondum fuisse perfecta. De monialibus nihil constat. De historia eius medio aevo nihil scitur, primum documentum existens est ex anno 1227. Ecclesiae incorporatae: Lasbezeilles (postea Duhort), Aurandet, Cournet, Le Vignau, Bordères, Casères, Lacquy, Maillères, Juliac cum filiabus St. Julien et Créon, Piétat, Priam, Renung, Cabrious, St. Macaire, Miradoux Ste. Colombe, St. Pierre de Buzet sive Fontclair, Ste. Marthe de Pujos à Vianne, quae omnes plus minusve erant prioratus simplices. Prioratus conventuales erant Lannes et Sarrance, forte etiam Durance, de quibus vide suo loco. A fundatione Sarranciae abbas habuit titulum: „de St. Jean-de-la-Castelle et de Sarrance“. Annis 1568 et 70, funditus ab haereticis est subversa, religiosi necati sunt, bibliotheca et archiva combusta. Hoc eodem tempore floruit in canonia J. Despruets, abbatum generalium postea clarissimus. Post novum incendium an. 1728, extensum novum monasterium construitur annis 1740/60, in quo erat novitiatus communis circariae. Reditus annui an. 1789: 43072 Libr. Saec. XV et initio s. XVI Curia Romana instruit aliquos commendatarios, sed abhinc abbatia mansit regularis. Quam regularitatem, saec. XVIII, pretio 7210 Librarum quotannis sibi redemit¹³⁰⁾. Communitas erat maior, vita regularis magis ordinata quam in aliis abbatibus circariae. An. 1766: 16 religiosi residentes, 14 extra; 1789: 10 residentes. An. demum 1792 religiosi coacti sunt monasterium relinquere. Quod factum est castellum nobilium, omnia manserunt intacta, immo ad tempus spes fuit ipsum recuperandi ad finem quandam ecclesiasticum. Post annum 1832 tamen

¹²⁸⁾ In omnibus catalogis Ordinis vocatur „Gratia Dei“ tantum. Vitetur confusio cum Gottesgnaden (Circ. Saxoniae), et cum variis aliis monasteriis huius nominis.

¹²⁹⁾ Nocr. Casaedei, die 30. VIII

¹³⁰⁾ Arch. dép. des Landes H 146

coepta est destructio ecclesiae et claustrum. Subsistit pulchra porta et una ala spectabilis, quondam hospitium, continens aliqua residua ecclesiae et claustrum. Nunc est proprietas privata, bene conservata. Cathedra templi est in Renung, altare in Amou.

Archivalia: Arch. Dép. des Landes, Mont-de-Marsan H 146: 9 chartae et 21 docum. 1553/1778; H 240: 26 doc. 1686/1707; E 6; 1 Q 27. — Cf. Arch. Dép. Basses-Pyrén. H 160/61 (Sarrance) — Arch. Dép. Calvados H 24 — LARCHER *Glanages* V 328, XX 579, XXI 372 (series abbatum, de abbate Despruets XXI 377) — Obituarium BN Paris FF 12771, p. 425 — BMun Nancy 992 IX 113 — Extant archivalia in manibus privatis.

Fontes et Litteratura: HUGO I 485, pr. 379/80 — WAEFELGHEM 230 — BEAUNIER BESSE III 25 — *Cat. Fact.* II 107, 200, III 20 — CHEVALIER 602, 2714 — CLERGEAC *Chron.* — COTTINEAU 620, 1011, 1536, 1709, 1860, 2376 — DARAS 78 — DHGE XI 1421 — DUFOURCET 246 — *Gall. Chr. vet.* IV 227/28, N I 1181/83 — GOOVAERTS I 182, 219, 249, 253, III 31, 156, IV 246, 305 — ISAD *Landes* H 20, add. 5 — JAFFE 12244, 12430 — LECESTRE 46 — *Lettr. com Jean XXII* 1234, 1236, 14698, 30052, 30089, 30442/43, 45832 — de MARCA cf. ind. II 739 — MOLINIER 591 — *Reg. Ben.* XII 5483 — *Rôl. Gasc.* 1459, 1468 — VALVEKENS *Chap. Gen. Despr.* cf. ind. — IDEM *Vis. Can.* I 43 — C. DAUGE, *L'obituaire de St. Jean-de-la-Castelle*, (BSBorda XXIX, 1904, 249/57; et *Sen. Relig. dioc. d'Aire* 1897, 406, 423) — A. DEGERT, *Le nécrologe de St. Jean-de-la-Castelle* (BSBorda XLIX 1925, 36/46, rec. *Anal. Praem.* II 314) — DUBOURG, *Histoire de Damazan* (*Rev. de l'Agennais* 1911, 17/42; et t. à p. Villeneuve s-L. 1911) — J. LEGE, *Monastère et abbaye royale de St. Jean-de-la-Castelle à Duhort*, Bordeaux 1878 (cf. *Rev. Gascogne* XIX 1878, 530/34) — IDEM, *Le diocèse d'Aire et de Dax sur la Révolution française*, Aire s. l'Adour 1875, II 284 — L. B. MEYRANX, *La Bastide de Cazères sur Adour*, Dax 1874 — L. SORBETS, *Clef de voûte armoriée de la chapelle de St. Jean-de-la-Castelle* (*Rev. Gascogne* XXI, 1880, 111; IV 1904, 378) — *Recherches historiques sur l'influence du protestantisme dans la province d'Auch* (BComitéHArProv. Ecclés. Auch, I 1860, 174/76) — *Sceaux Gascons du Moyen-Age*, publ. par la Commission des Arch. Histor., Paris/Auch 1888, 54/55 — Vide etiam apud Lannes, Sarrance et Durance.

Series abbatum (nisi aliter notetur, sec. HUGO, Gallia Chr. et CLERGEAC, Chronologie)

Gulielmus 1175	Odo I 1210/26 ¹³¹⁾
Martinus — 1194 ¹³¹⁾	Arnaldus de St. Loubouer ante
Odo II 1227/50 ¹³¹⁾	1266 ¹³²⁾
Petrus † 1207	postea Casaedei antea abb. Deivillae,

¹³¹⁾ LARCHER l. c.

¹³²⁾ DEGERT *Rev. Gascogne* 1926, p. 159

Sanctius 1266	Amanie d'Albret 1499—1502 ¹³⁸⁾
Bernardus 1269	Petrus de Montlezun 1502—22
Sanctius 1288/1304	Jacobus de Foix 1523
Vitalis 1314/31	Antonius Portère 1529/32 res.
Sanctius Anerius 1332—62 ¹³³⁾	Joannes de Capdequi 1532—83 res.
Petrus † 1373	Petrus I de Lompagieu 1583—1601
Arnaldus † 1396	Joannes I de Lompagieu 1601—33 res.
Petrus de Castelnau 1410	Petrus II de Lompagieu 1633—59 res.
Gulielmus Arnaldi 1430	Joannes II de Lompagieu 1659—75
Lubatus 1431	N. du Buisson O. S. A. 1675—81 res.
Joannes d'Aure 1432—41	Franciscus Buyrette 1681—85 res. simul abbas in Jandeures
Bernardus 1441—55 ¹³⁴⁾	Franciscus le Regrattier 1685—96
Garcias Arnaldus de Menein 1455 ¹³⁵⁾	Henricus Dupuis de Cressonville 1698—1731
Joannes de Guillaume 1455	Franciscus de Lavelle 1731—69
Tristanus d'Aure 1462—75	Joannes Franc. de Pons 1769—92
Bernardus Dumoulin 1475 ¹³⁶⁾ possessionem non obtinuit	
Augerius de Barromères 1475/98	
Joannes de la Cour 1492/94 ¹³⁷⁾	
Cardin. Antonietus Pallavicini 1498—99	

SARRANCE B. M. V.

S. Maria de Saranceo, -Sarrancia, -anssa, -ansa. — Sarrance, -anse, -ansin, -anson, -ansine, -ansie.

In faucibus Pyrenaeorum, 16 km prope Oloron versus austrum. Dép. Basses-Pyrénées, dioc. Oloron, nunc Bayonne. — Gallia.

Prioratus insignis. Antiquum xenodochium, et sanctuarium B. M. V. ignoti originis, versus annum 1314 traditur abbatiae Sti. Joannis de Castella. Ab initio habebatur quasi abbatia quaedam adnexa. Abbas assump-

¹³³⁾ Arch. dép. Pau E 367, *Rev. Gascogne* XIX 1878, 531

¹³⁴⁾ Raymundus (*Gallia Chr.* an. 1448, HUGO et LARCHER † 1436), secundum CLERGEAC est omittendus.

¹³⁵⁾ Commendatarius a Curia intrusus, possessionem non obtinuit.

¹³⁶⁾ Arch. Dép. Gers H 5, 54

¹³⁷⁾ Competitor regularis vel curialis Augerii commendatarii, a rege nominati.

¹³⁸⁾ Eo pensione contentato, Petrus regularis canonicus est electus (LARCHER l. c., Arch. dép. Gers H 5, 54)

sit titulum „abbé du Saint-Jean et de Sarrance“, et tenebatur sollemniter installari in possessionem prioratus „nostrae ecclesiae beatae Mariae de Sarrance“¹³⁹⁾. Anno 1364 prima vice occurrit xenodochium, quod tamen certe est antiquius, et quod extitit usque in finem. Omni tempore fuit domus formata. Ecclesiae incorporatae: Sarrance (parochia monasterio annexa), Pagole¹⁴⁰⁾; et jure patronatus: Accous. Peregrinatio ad sanctuarium B. M. V. erat celeberrima, regibus principibusque cara. Anno 1569 ab haereticis funditus eversum, a Joanna regina Navarrae monasterium suppressum et destructum est, bonaque anno 1574 laicis alienata sunt. An. 1605 redemptum est ab abbate Castellae, et reconstructum, tamquam prioratus pro 6 canonicis, sub priore amovibili. An. 1726: 4 DD et 3 conv., an. 1790, quo est suppressus, 4 DD et 1 conv. Tunc fuerunt 86 opera in bibliotheca. Monasterium, cum pulchro claustro. subsistit integrum. Datum est an 1850 ab episcopo PP. Missionariis de Betharram, qui hodiedum ibi parochiam et peregrinationem administrant. Ecclesia monasterii simul est parochialis.

Archivalia: Arch. Dép. Basses-Pyrénées H 159/61 (1140/1789), E 367, Q I 180, Q 493 (inventarium archivorum an. 1790); Q II 230 — Arch. PP. de Betharram in loco: 6 fasc. docum. saec. XVII/XVIII — BMun Oloron (Cartul. Episcoporum).

Litteratura: HUGO II 213 — WAEFELGHEM 268 — BEAUNIER/BESSE III 72/74 — CHEVALIER 1861 — COTTINEAU 2171, 2952 — DARAS 80 t — *Dict. Topogr. Basses-Pyr.* 130 (Pagole) — *Gall. Chr.* N. I 1301 — GOOVAERTS I 249, 491, IV 313 — ISAD Basses-Pyr. H 22 — P. de MARCA I 334, II 24 — STEIN 4485 — G. BASCLE DE LAGREZE, *Les pèlerinages des Pyrénées*, Paris s. d., 17/44 — A. BREUILS, *Le culte de N. D. de Sarrance dans le diocèse d'Auch (EtHrel, dioc. Bayonne* II 1893, 280/82, 290/306, 340/49 — V. DUBARAT, *Documents sur N. D. de Sarrance* (Ibidem I 1892, II 1893, cf. III 1894, V 1897, IX 1901) T. à p. Pau 1893 — IDEM, *Chronique de N. D. de Sarrance (Bull. cath. dioc. Bayonne* 1889/91) — P. de LASSALLE, *Origine de la dévotion de N. D. de S.*, 2a ed. Oloron 1839 — HARISTOY in *EtHrel. dioc. Bayonne* IX, XII — IDEM, *Recherches historiques* (v. Lahonce) I 90, 437 — A. MENJOULET, *Chronique d'Oloron*, Ol. 1869, II 227, 267/70 — IDEM, *Chronique de N. D. de S., dans la vallée d'Aspe, en Béarn*, Oloron 1859.

Series priorum (Arch. dép. Basses-Pyr.)

Arnaldus Fauquet 1608—16	Petrus de Lompagieu 1642
Petrus de Lompagieu 1616—17	Fortis de La Chapelle 1655
Jacobus de Gabe 1617	N. Marchand 1669—71
Bertrandus de Balade 1638	Fortis de La Chapelle 1671—78

¹³⁹⁾ Arch. dép. Basses-Pyrén. H 161, E 298, E 367

¹⁴⁰⁾ N. D. de Pagole cum xenodochio primitus pertinuit ad abbatiam Arthous.

N. Dumoret 1694—1711

Franciscus de Lassalle 1757—79

Joannes de Fondevielle 1720—32

Paulus Honor. Lamarquette 1785

Franciscus Fauconné 1742

Joannes Bapt. Labarthe 1788—90

URDAX S. Salvator

Urdacium, -dachium, -daxium, -datium. — Ur-, Dour-, Or-, Our-, Oredax, -dach, -dache, -daihs. — Real Monasterio de SS. Salvador de la Villa de Urdax; Palacio de Urdax¹⁴¹). — Basconice: Urdazubi.

Inter Ainhoa et Elizondo, una leuca distans a limitibus Galliae, in Navarra Hispaniae. Dioc. Bayonne, ab an. 1566 usque ad suppressionem abbatia nullius dioeceseos, nunc dioc. Pamplona.

Abbatia insignis. Relationes de fundatione saeculo XII praevia sunt spuriae, et e confusione ortae. Fundatum est xenodochium, sive „casa eleemosynaria“ de Urdax¹⁴²), tamquam prioratus canonicorum regularium O. S. A. ante an. 1195. Propter interitum totalem archivorum nihil scimus de origine nec de fundatoribus; sed possumus supponere, hanc domum fuisse similem monasteriis duplicibus, eiusdem ordinis de Behaune (de qua supra), et de Roncesvalles¹⁴³), fundata pariter ut xenodochia. Anno 1210, Urdax aggregatur Ordini Praemonstratensi sub paternitate Casaedei. Initio prioratus, ante annum 1221 facta est abbatia¹⁴⁴). Ecclesiae incorporatae et administratae: Urdax cum filiali Zugarramurdi (quae s. XVII seiungitur), Ainhoa, Baztan, Elizondo, Garzain, Arrayoz, Aniz et Eugui. Abbates, qui erant infulati, in synodo dioecetano Baionensi primum habebant locum post episcopum, et sedebant in Comitii Regni Navarrae. Hospitale (s. XVIII: 4 lectuli) et asylum pauperum extiterunt usque in finem. Abbatia, quae possidebat refugium in Pamplona, multa fecit pro cultura profana in regione, duas erexit fabricas ferrarias, possidebat proprium portum in St. Jean-de-Luz ad ferra exportanda. Saec. XVIII instituit unam ex primis fabricis de „chocolate“ in Europa. An. 1512 se adiunxit Circariae Hispaniae, an. 1566 segregatur a dioecesi Baionensi, et abhinc exercuit

¹⁴¹) Qui titulus saec. XVII adhibebatur propter fundationem legendariam per regem Sancho Mitarra saec. X, quae caret omni fundamento. (Cf. de JAURGAIN II 587/88).

¹⁴²) Arch. Gen. Navarra, Pamplona, Leg. Urdax

¹⁴³) COTTINEAU 2529 erronee hanc domum collocat in Galliam. Quod monasterium adhuc floret.

¹⁴⁴) *Revue de Gascogne* 1924, p. 118

jura quasi episcopalia in ecclesias sibi incorporatas. Saec. XVI erigitur nova ecclesia, an. 1675 novum claustrum. Status personalis an. 1416: 15 DD; 1705: 13; 1774: 20; 1785: 32; 1793: 29; 1823: 16 religiosi canonici et unus novitius. An. 1784 reassumitur habitus albus Ordinis. Anno 1793 abbatia ab irruentibus Gallis funditus est eversa et concremata, nihil potuit salvari. Bibliotheca 9000 voluminum, et archiva perierunt. Conventus a rege Hispaniae translatus est in Collegium suppressum S. J. de Loyola, unde revertit anno demum 1806, in Urdacium partim et aegre reconstructum. Canoniam iterum suppressa annis 1809/12 et 1820/23, an. 1816 amisit sua iura spiritualia in omnes ecclesias, praeter Urdax et Zugarramurdi. Anno 1839 suppressa est. Ecclesia abhinc est parochialis. Claustrum, quod fuerat extensum, partim est ruinosum, partim domus presbyteri effectum, partim praedium et habitatio privata. Nihil superest de aedibus medii aevi. Restauratio canoniam pro Ordine Can. Reg. O. S. A ex Roncesvalles nuper frustrata est.

Archivalia: Arch. Nac. de Madrid, Clero 5046: parvum calendarium et 1 documentum an. 1793 — Arch. General de Navarra, Pamplona, Prem. de Urdax (leg. unico) — Arch. Parochiale in loco (manualia et alia documenta an. 1793 — 1839) — Arch. Gen. de Simancas E 2656, 2657 — Arch. Dép. Basses-Pyrénées G 25, 36, 78, 102, 107, 108, 194, 195 — Arch. Mun. Bayonne CC 469 — Real Acad. de Historia, Madrid: *Descripciones de Navarra* 1785, et 1799.

Fontes et Litteratura: HUGO II 1145, pr. 705/07 — WAEFELGHEM 303 — COTTINEAU 2160 — DUBARRAT, *Le Missel de Bayonne* cccxc — *Gall. Chr. vetus* IV 959, N I 1326, ed. PALME, *animadversiones* col. XLIV — GOOVAERTS I 14, 239 — *Lettr. com. Ben.* XII 551, 823 — MADDOZ XV 222 — *Reg. Urbain* IV 81, 85 — VEILLET II 10, 68, cf. III lvij — ZAK 12 — J. BALSQUE, *Etudes historiques sur la ville de Bayonne*, Bay. 1862, II 87, 89 — fr. CALASANZ OFM Cap *Articulos historicos (La Avalanche)*, Pamplona 1905 pp. 236, 250; 1906 pp. 68, 89, 116) — CARRERAS Y CANDI, *Geografia general del país de Vasco Navarra, prov. de Navarra*, auct. J. ALTADILL, Barcelona s. d. II 292/93 — J. CENAC / MONCAUT, *Voyage archéologique et historique dans l'ancien pays basque de Labourd et le Guipuzcoa*, Tarbes/Paris 1857, pp. 53/54 — M. ELSON, *Le royal monastère de S. Salvador de Urdax (Gernika Eusko Jakintza* I, 1947, pp. 421/36. Cf. *Anal. Praem.* XXVI 183) — H. L. FABRE, *Lettres labourdines*, Bayonne 1869, pp. 189/92 — J. de JAURGAIN, *La Vasconie*, Pau 1902, II 584 — P. MADRAZO, *España. Sus monumentos y artes. Navarra y Logroño*. Barcelona 1886, I 569/73 — A. OIHENART, *Notitia utriusque Vasconiae, tum ibericae tum aquitanicae*, Paris 1638, 102/03 — A. PEREZ GOYENA, *Contribución de Navarra y de sus hijos a la historia de la Sagrada Escritura*, Pamplona 1944, pp. 14/15 — L. de URANZU, *Lo que el rio vió*, S. Sebastian 1955, pp. 363/65 — E. ZUDAIRE, *En torno a la revolucion catalana de 1640 (Hispania XLII pp. 66/67)* — *Archives Municipales de Bayonne. Délibérations du Corps de Ville. Registres Gascons*. Bayonne 1898, II 214 —

Series abbatum (nisi aliter notetur, sec Arch. Gen. de Pamplona)

Sancho, prior 1211	Norbertus Echenique 1673
Arnaldus Bernardus 1230/35 ¹⁴⁵⁾	Joseph Gaston 1679/81
Petrus 1288/98	Bartholomaeus Echenique 1685
Petrus de Ainhoa 1360/86	Joannes B. Aleman 1701/03
Dominicus d'Ustaritz 1386— ¹⁴⁶⁾	Franciscus Borda 1 ^o 1705
Joannes de Echandi 1437	Hieronymus Aguirre 1 ^o 1708/11
Petrus de San Martin 1474/82 ¹⁴⁷⁾	Franciscus de Borda 2 ^o 1711/14
Petrus de Salles-Jussan † 1505	Hieronymus Aguirre 2 ^o 1714/17
Joannes de San Martin 1513	Joannes Thom. Elorga 1 ^o 1717/20
Joannes de Orbara 1522	Hieronymus Aguirre 3 ^o 1720/23
Joannes de Elizondo 1550/53	Joannes Th. Elorga 2 ^o 1723/26
Petrus de Orbara 1560	Hieronymus Aguirre 4 ^o 1726/28
Dominicus de Landibar 1561	Mathias de Ustaritz 1728/29
Joannes de Echaide (sive de Garbalda) 1 ^o 1562	Joannes Th. Elorga 3 ^o 1729/32
Michael de Goñi 1565	Hieronymus Aguirre 5 ^o 1732/34
Joannes de Echaide 2 ^o 1567/69	Michael de Aldecoa 1734/35
Joannes de Abaurra 1570	Bernardus Aguirre 1735/38
Joannes de Echaide 3 ^o 1580/84	Joannes Th. Elorga 4 ^o 1738/39
Joannes de Elizondo 1584—	Joseph Barrenechea 1 ^o 1739/41
Joannes de la Vega 1600	Joseph Alzuguren 1 ^o 1741/44
Franciscus Victores 1603	Joseph Barrenechea 2 ^o 1744/47
Leo de Aranibar 1607/13	Joseph Alzuguren 2 ^o 1747/50
Joseph de Elizondo 1615/18	Joseph Barrenechea 3 ^o 1750/53
Martinus de Mayora 1639	Norbertus Garacoa 1753/56
Laurentius Urrutia 1640/47	Bartholomaeus Barrenechea 1756/60
Marcus Herbias 1652	Joannes B. Bengoechea 1 ^o 1760/65
Bernardus Aguirre 1657	Ludovicus de Arbeloa 1 ^o 1765/68
Joannes de Maya 1670	Franciscus de Ytcea 1768/71

¹⁴⁵⁾ DUBARRAT l. c. habet an. 1275, quod potest esse error. (Necr. St. Jean de la Castelle 16. III).

¹⁴⁶⁾ Arch. dép. Gers H 5, 53 — DUBARRAT, *Missel* habet Petrum de Elizondo an. 1385, et Martinum de Elizondo 1386, qui videntur nobis esse dubii.

¹⁴⁷⁾ Commendatarius, qui recepit habitum Ordinis (Arch. dép. Gers H 5, 55). Definiri nequit, qui inter sequentes fuerit commendatarius, et qui regularis.

Ludovicus de Arbeloa 2 ^o 1771/74	Joachim Arbeloa 2 ^o 1807/15
Joannes Bengoechea 2 ^o 1774/77	Augustinus Sanzberro 2 ^o 1815/18
Gilbertus Tornaria 1 ^o 1777/80	Joannes Ant. de Echeverz 1818/25
Augustinus Thom. Jubil 1780/83	Joseph Mathias de Elizalde 1825/39
Gilbertus Tornaria 2 ^o 1783/86	Inseri nequeunt:
Joseph de Enseña 1 ^o 1786/89	Donatus 25. IX (Ob. Praem.)
Ludov. de Arbeloa 3 ^o 1789/92	Garcias Arnaldi 22. I (Necr. Casedieu)
Franciscus Miranda 1792/95	Joannes Sanctius 10. VIII (Necr. La Castelle)
Bartholomaeus de Jusue 1795/98 ¹⁴⁸⁾	Petrus 20. III (Necr. Arthous) ¹⁴⁹⁾
Joseph de Enseña 2 ^o 1798/1801	
Joachim Arbeloa 1 ^o 1801/04	
Augustinus Sanzberro 1 ^o 1804/07	

VALLCLARA

Vallis Clara¹⁵⁰⁾

In oppido Cabacés, part. jud. de Falset, prov. de Tarragona, dioc. Tortosa, in Hispania. — Vitetur confusio cum vicis Vallclara, altero in prov. de Lérida, altero in prov. et dioec. de Tarragona, ubi numquam fuerunt monasteria.

Fundatio abortiva, quae tamen certe per decennium circiter exstitit. Eugenius PP. III, circa annum 1147, proclamavit, milites cruce signatos, qui contra Mauros in Hispania procliarentur, easdem posse lucrari indulgentias, quas qui in terram sanctam fuerant profecti. Inde et multi religiosi crucem assumpserunt contra Saracenos in Hispania: ex nostro quidem Ordine abbates Gualterus, Sti. Martini Laudunensis, et Stephanus Flabonimontis, unusquisque cum turba fratrum. Ad victoriam celebrandam, Deoque gratias agendas, principes christiani ambobus abbatibus dederunt loca in terra expugnata, ad monasteria ibi fundanda. Gualterus recepit Stum. Vincentium Ulissiponensem¹⁵¹⁾, Stephanus locum Amicabescir, sive melius: Avincabacer in ditone Tarraconensi. Stephanus mox recessit in abbatiam suam¹⁵²⁾, Fridericum priorem relinquens cum fratribus in Avincabacer,

¹⁴⁸⁾ Abbates ab an. 1793 Solebant signare tamquam „abbates de Loyola“, donec post visitationem et reformationem, iussu regis an. 1803 per abbatem de Retuerta peractas, conventus revertit in Urdax, sub primo triennio abbatibus Augustini Sanzberro.

¹⁴⁹⁾ Seriem abbatum, saec. XVII/XIX, et multam aliam materiam hac de canoniam nobis procuravit R. P. Germanus de Pamplona OFM Cap. Lecaroz.

¹⁵⁰⁾ Designatio „Claravalls“, sive „Clara Vallis“, quam tribuimus huic domui supra I 23 et III 71, non est accurata.

¹⁵¹⁾ Lisboa S. Vicente de Fora (Portugal), de quo vide infra apud Circ. Hispaniae.

¹⁵²⁾ Flabémont, v. supra p. 71

anno 1148, quod Raimundus comes Barcinonensis, fundator et donator, voluit deinceps appellari „Vallis Clara“. Fundatio perficitur, ecclesia et monasterium construuntur. Tamen decennio post, Praemonstratenses locum iam dereliquerant, quem Raimundus comes „amonitione et rogatu ipsorum inde prorsus abeuntium“ donat episcopo Dertusiensi (Tortosa). Instrumentum cessionis, anno 1158, signatum est a Friderico priore et octo canonicis, qui videntur constituisse totam communitatem Vallisclarae. Annis 1163 et 1167 legimus adhuc de „clericis ibi Deo servientibus“, sed postea non amplius fit verbum de vita communi.

Caresmar, ad augendam dignitatem et antiquitatem monasterii sui Bellipodiensis, autumat fundatorem illius, Joannem de Orgañá, emisisse professionem in Valleclara, et ea suppressa, una cum tota communitate emigrasse in specum Bellipodiensem, qui aliud nihil esset nisi continuatio illius. Quod vero nullo modo potest probari, immo hypothesis ista valde improbabilis est dicenda. Vix credere valemus, Joannem et reliquos fratres, vitam coenobiticam et ordinatam, in Valleclara inceptam, liquisse pro eremitica in specu. Joannes probabilius eremita fuit ab initio, vitam coenobiticam numquam accipere volens pro seipso, et aegre pro discipulis. Si Bellipodium fuisset mera continuatio Vallisclarae, utique retinisset paternitatem abbatis Flabonismontis, neque acceptasset novam Casaedei tutelam.

Verae causae interitus Vallisclarae nobis videntur fuisse sequentes: Saraceni in ditione Tarraconensi, vix subjugati, nonnisi exterius se converterant ad fidem Christi, et manserunt infensi religiosi, qui insuper continuis aggressionibus a parte infidelium vicinorum erant expositi. Praeterea dioecesis de Tortosa vix denuo erecta, opus habuit augmento dotationis, et concupivit bona a comite data Ordini. Videtur, non secus atque in Sto. Vincentio Ulissiponensi quod fundator, et etiam episcopus, noluerunt admittere paternitatem cuiusvis abbatis extranei¹⁵³); ideo Lotharingi sub istis infau-ctis adiunctis, praetulerunt reverti in patriam suam. Indigenae manserunt probabiliter in patria. Forte emigravit pars eorum in Bellipodium. Tamen et alia hypothesis est possibilis. Praemonstratenses constituisse una cum fundatione Vallisclarae, vel paulo post, asceterium in vicinitate, fieri omnino potuit. Talis enim mos erat in Ordine usque ad annum circiter 1150, praesertim in Lotharingia. Atqui non longe a Vallclara, in Bonrepos (de quo vide infra sub dubiis), invenitur versus finem saeculi XII monasterium duplex ignoti originis, nulli ordini adhaerens. Forte ibi sedem fixit pars communitatis, una cum sororibus, ab Ordine derelicta. Tale quid plus semel evenit in historia Ordinis.

¹⁵³) Vide infra apud hanc abbatiam. Confer Bellpuig de las Avellanas, in cuius fundatione comes de Urgel eandem conditionem fecit.

Anno 1608 exstitit ecclesia abbatialis adhuc integra, sicut et pars monasterii. Hodie subsistunt ruinae aedificii cuiusdam, quod supponitur fuisse quondam abbatia.

Archivalia non subsistunt. MS PASQUAL VIII 760 (cf. *Bulleti* 1918/19 p. 204): copiae 7 chartarum 1149/67. — Cf. CARESMAR *Anales*, et *De Rebus*.

Litteratura: HUGO II 1015, pr. 633 — WAEFELGHEM 307 — COTTINEAU 3283 — VILLANUEVA *Viage* (v. Bellpuig) V 69, XII 77/79 — ZAK 13 — *Geografia de Catalunya, Prov. de Tarragona*, ed. E. MORERA, p. 389 —

VIC-FEZENSAC B. M. V.

Vicus Fesentiaci, Sta. Maria extra muros.

Oppidum inter Auch et Eauze, dép. Gers, dioc. Auch, Gallia.

Praepositura, orta e xenodochio pro peregrinis Stum. Jacobum petentibus, dato abbatiae Casaedei inter annos 1148 et 54. De historia primaeva nihil scimus¹⁵⁴). Mox ecclesia fit parochialis. Anno 1465 evehitur in praeposituram ad nutum abbatis Casaedei, pro 12 canonicis, quod confirmatur a Capitulo Generali. Archiepiscopus Auxitanus (Auch) dotat novam canoniam parochiis sequentibus: Sarambat, Caillavet, St. Jean-Poutge cum annexis: Leviac, Tabaux, Pléhaut et Lugagnan. Comes de Armagnac donat 4 capellanas in castris suis de Auch, Vic et Lavardens. Abbas Casaedei addit parochias sive grangias de Vic-Fezensac, Martéret, Bourgos et Mourède. Anno 1559 ab haereticis combusta est. Annis 1569 usque ad an. 1633, ne grangarius quidem resedit in loco. Tamen mansit parva communitas, quae anno 1572 restringitur ad sex canonicos, quorum unus alterve excurrit in Leviac et in Tabaux. Anno 1625, conventus deputatum misit ad Capitulum Generale, petens restorationem canoniae tamquam praepositurae sui juris. Capitulum annuit, tamen res suspensa remansit usque ad annum 1630, propter oppositionem abbatis Casaedei. An. 1669, dictus abbas expostulavit jus nominationis grangarii, de cuius amovibilitate diu litigatum est. Ab an. 1711 unus tantum canonicus degebat in domo, sed reclamante populo, conventus mox denuo est auctus. Etsi in actu suppressionis denuo grangarius solus eam habitaret, tamen usque in finem habebatur ut prioratus conventualis. Supersunt capella et rudera monasterii.

¹⁵⁴) BACQUE p. 45 dicit, xenodochium initio a magistro solo fuisse administratum. Quod vix possumus admittere. Hoc enim nimis infregisset morem Ordinis medio saeculo XII. Generatim magistris assistebat parva communitas conversorum, immo saepe aliqui canonici eis erant adlati.

Archivalia: Arch. Dép. Gers H 5 64/66, 75, 367/69 — ACG Laon 674 — BMun Tarbes, Glanages LARCHER II 305, IV 388, V 191, 385, 401, VI 283, 365, 385, 405, 465, 642.

Litteratura: HUGO I 486 — WAEFELGHEM 50 — COTTINEAU 3359 — Z. BACQUE, *Le monastère de N. D. de Vic-Fézensac* (BSArGers XV, 1914, 55/65. (Adducit seriem grangiariorum.)

DUBIA

AGUILAR B. M. V.

Capella solitaria inter Bellpuig de las Avellanas et Balaguer. Dioc. Urgel, prov. Lérida, Hispania. — Vitetur confusio cum potenti abbatia huius nominis (Circ. Hispaniae).

Secundum traditionem, juxta hanc capellam quondam erat asceterium. Caresmar refert, in reconstructione eius, an. 1740, fuisse inventa rudera vetustorum aedium, ossa et tumuli, quae vero omnia — ut censet ipse Caresmar — videbantur esse antiquiora saeculo XI. Atvero nos suspicamur, Caresmar in iudicio suo de antiquitate ruderum et ossium errasse. Monasterium tempore Visigothorum extitisse in hac regione vix habitata, arida et inaquosa, est parum probabile. Abbatiam Bellipodiensem fuisse initio monasterium duplex, et habuisse adhuc sorores anno 1204, authentice constat. Quas sorores collocare in loco quodam vicino, erat de more Ordinis. Traditionem popularem referri ad has sorores Praemonstratenses potius quam ad asceterium quoddam visigothicum, est verisimile. Quidquid est, certitudinem hac de re non habemus.

Fontes: CARESMAR *Anales* 203 (in caeteris operibus eius: passim).

ARROS St. Anna

Sta. Ana de Arros. Gallice: Ste. Anne d'Arres.

In Pyrenaeis hispanicis, Val d'Aran, juxta limites Galliae. Dioec. Comminges.

Prioratus. Petrus de Malavicina an. 1240 dat abbati Casaedei locum Arros, ut „in dicto loco monasterium praefati ordinis instituat . . . volo quod si ibi divinum officium non fieret competenter, revertatur ad me vel ad posteritatem meam¹⁵⁵). Stipulatur instrumentum, quod „abbas Casaedei erit in perpetuum patronus, praesentator et institutor dicti monasterii de Arros“. Etsi opportunum fuisset, secundum mentem illius temporis, divinum officium non posse fieri competenter in monasterio quodam nisi per

¹⁵⁵) LARCHER V 166

communitatem saltem exiguam, fundator videtur supponere, ibi unum tantum religiosum exponi. In Hispania etiam beneficia simplicia religiosis commissa, interdum vocabantur „monasteria“.

Archivalia et Litteratura: v. Casedieu. Specialia: Arch. dép. Gers, Auch H 5, 89 — LARCHER *Glanages* V 165/69.

I. BONREPOS B. M. V.

Sta. Maria de Bono Repauso, -del Buen Reposo; Domus Boni Repausi.

In culmine montium de Monsech, com. de Salvador de Toló, distr. judic. de Tremp. Prov. de Lérida, dioec. Urgel, Hispania.

Prioratus cum sanctuario B. M. V., quod dederunt comites Urgellenses abbatiae Bellipodiensi ante annum 1205. Asserente Caresmar, hoc anno ibi degerunt tres canonici, et sorores, hospitali adnexo inservientes. Varii auctores, immo Caresmar et alii historiographi Bellipodienses, nefastam committunt confusionem cum asceterio ut infra¹⁵⁶), eiusdem nominis, ideoque assertio supra dicta videtur nobis esse incerta. De hospitali apud sanctuarium BMV ceteroquin nihil scitur, neque de sororibus fit verbum in posterum. Putamus, sorores Bellipodienses, quas extitisse videtur esse certum, vel ad minus valde probabile, potius fuisse in Aguilar, de quo supra. Sed non est impossibile, Bellipodium partem sororum collocasse etiam alibi. Anno 1224, prioratus de Bonrepos, qui forte initio fuerat domus formata, datur monasterio Sti. Nicolai de Fondarella in dotationem¹⁵⁷). Illo tamen collapse, revertitur ad abbatiam matrem. Saeculo XVIII, unus tantum canonicus, prioris titulo auctus, ibi fuit expositus, parochiam vicinam administrans. Annis 1809/13 pars communitatis abbatiae invenit refugium in Bonrepos. Subsistit capella sanctuarii, cuius Imago anno 1936 est combusta.

Archivalia et Litteratura: vide Bellpuig. — N. CAMOS, *El Jardín de María*, 2a ed. Gerona 1772, VI 235 — PUJADAS 504 — VILLANUEVA, *Viage lit.* XII 82.

II. BONREPOS B. M. V.

Monasterium Bonaequietis, -de Bono Repauso, -de Bona Requie.

Prope La Morera, Sierra de Montsant, non longe a Falset versus aquilonem. Hodie vocatur Sant Blay. — Prov. et dioec. de Tarragona, Hispania.

¹⁵⁶) Confusio est talis, ut apud omnia quae referunt dicti auctores de hoc monasterio, vix possit discerni, de quonam revera agitur.

¹⁵⁷) CARESMAR *Anales* 248. — De abbatia Sti. Nicolai vide supra.

Asceterium cisterciense, ortum tamquam monasterium duplex ignoti ordinis et originis ante annum 1203. Cum non longe distet ab antiqua abbazia Vallisclarae, de qua supra, fieri potuit, ipsum esse ortum ex asceterio quodam illi primitus adiuncto. Praemonstratenses enim Lotharingi, fundatores Vallisclarae, ante annum 1150 domibus suis parthenones in vicinitate situs solebant adnecti. Valleclara ignotis ex causis decennio post exstincta, fratres Lotharingi probabiliter in patriam sunt reversi. Aliter de indigenis, interea absque dubio ingressis. Forte aliqui se aggregaverunt communitati nascenti circa specum Montis Malet vel Bellipodii, ut vult Caresmar. Forte vero saltem partim, manserunt in loco vel juxta, ubi ab Ordine neglecti aut separati, fundaverunt monasterium duplex de Bonrepos. Propter proximitatem potentis abbatae de Poblet O. Cist, ordini illius se adiunxerunt ante annum 1215. Coniectura est haec, quae aliquatenus debilitatur facto, quod coenobium nostrum ante annum 1203 non occurrit. An. 1253, abbas Bellipodiensis delegatur ad visitationem monasterii de Bonrepos¹⁵⁸). An. 1279 iam regitur ab abbatissis, antea fuerat prioratus. An. 1327 adhuc ibi inveniuntur „fratres et sorores“¹⁵⁹). Anno 1462 suppressum est. Subsistunt aedes et rudera.

Archivalia: Arch. de la Corona de Aragón, Barcelona, Reg. de la Cancillería, cf. indices et schedaria. — CARESMAR opera omnia, passim (semper identificat cum Bonrepos prope Trep) — PASQUAL IX 335, expresse historiam asceterii O. Cist. tractat ibid. 533/39.

Litteratura: *Geografía General de Catalunya, Prov. de Tarragona*, ed. E. MORERA, pp. 418/20.

DURANCE

Cant. Houeillés, arrond. Nérac, dép. Lot-et-Garonne, dioec. Agen, Gallia.

Prioratus, sive grangia abbatae Sti. Joannis de Castella. Fundata est probabiliter saec. XII. Extensio aedium, et valor reddituum (saec. XVII: 1500 Libr.) innunt, hanc domum fuisse quondam formatam, quemadmodum Lannes vicina, et Vic-Fezensac. Subsistunt ecclesia et monasterium.

Archivalia et Litteratura: vide St. Jean-de-la-Castelle. Specialia: L.DARDY, *Le prieuré de la grange de Durance*, Bordeaux 1860 — IDEM, *Le prieuré de la grange, ou le toit d'adoption*, Paris 1888 — MARBOUTIN, *La grange*

¹⁵⁸) PASQUAL IX 335

¹⁵⁹) Arch. Corona de Aragon, Reg. de Cancilleria t. 474, f. 172. Factum, quod monasteria duplicia in Ordine Cisterciensi a cunabulis fuerunt aliquid inauditum et aegre toleratum, in Praemonstratensi vero norma initio, et alia sub forma, toleratum quid in posterum, favet nostrae hypothese de origine Praemonstratensi nostri asceterii

de Durance, Agen s. d. — J. VILLIET, *Le prieuré de la grange de Durance (Actes académ. Bordeaux, 3e sér. XXII, 1860, p. 243)* — SORBIETS (*Rev. de Gascogne XIX, 1878, 516*).

SUBERNOA St. Jacobus Maior

Suber-, Zuberno-, -noy — Santiago de Suberno-, Prieuré de Hendaye.

Prope Urrugne (Hendaye), in vico hodie „Santiago“ nuncupato, juxta limites Hispaniae, dép. Basses-Pyrénées, dioc. Bayonne, Gallia.

Perantiquum xenodochium peregrinorum Stum. Jacobum in Compostella petentium, et quidem ultimum in Gallia. Fundatum, vel potius ampliatum et Ordini Praemonstratensi traditum saec. XII a Geraldo de Zuberno-. Abbatiae de Arthous, cui erat incorporatum, et Lahonce hanc domum religiosus suis administrabant. Parochia Biriatoiu ei erat adnexa. Primitus probabiliter domus formata, saec. XVI fit beneficium simplex. Saec. XVIII ibi residebant 2 canonici. Priores interdum erant de clero saeculari. Subsistunt domus dicta „priorenia“, et „Insula Hospitalis“, quae revocant hunc prioratum.

Archivalia et Litteratura: vide Arthous et Lahonce. Speciatim: J. NOGARET, *L'abbaye d'Arthous et le prieuré de Suberno (BSEBayonne 1930, pp.218/46)*.

PRAETERMISSA

ST. BERNARD

Montory-St. Esprit, Beauvoir.

In suburbio civitatis Baionensis, sede episcopali, dép. Basses-Pyrénées.

Parthenon cisterciense. Fundatus ante annum 1168 tamquam prioratus abbatiae de la Cagnotte OSB juxta flumen Adour. Postea moniales ignoti ordinis, ad aliam ripam fluminis mox translatae. Quas fuisse primitus Praemonstratenses sub tutela canonica Lahonce, haud est impossibile, sed nullo modo probari potest. Confer ad hoc Goujon et Bonrepos. Saec. XIII certe est asceterium O. Cist sub invocatione Sti. Bernardi. Anno 1353 citatur „abadesse de St. Bernard de l'Ordre de Prémontré“. Quod absque dubio est error, ut iam cognovit Dubarrat. Origo huius assertionis, Compaigne, omni suspicio est obnoxius¹⁰⁰). Monasterium floruit usque ad revolutionem, supersunt residua in suburbio St. Esprit.

¹⁰⁰) *Hist. de Bayonne* (MS Copia BMun Bayonne) p. 91. — V. etiam supra apud Divielle.

Fontes: COTTINEAU 2614 (vide ibi bibliographiam) — V. DUBARRAT,
Le Missel cccxcij.

BEAUPUYS

Dioec. Uzès, dép. du Gard, Gallia.

Prioratus Ord. Praem. secundum COTTINEAU 311. Plane ignotus est,
ne quidem locus huius nominis existit in hac regione. Absque dubio est
confusio vel error¹⁶¹).

---

¹⁶¹) Ut mihi benigne communicavit Archivarius Provincialis Nemausi, M. J. Sa-
blou.

ELENCHUS

